

30 Rozbicie dzielnicowe (XII–XIII w.)

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim.

Uczeń:

2) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.

X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego.

Uczeń:

1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego;

5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy.

Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1) charakteryzuje przebieg walk o tron senioralny w kontekście postanowień tzw. testamentu Bolesława Krzywoustego.

VII. Europa w okresie krucjat.

Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

3) opisuje kierunki, charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy.

CZAS ZAJĘĆ

2 godziny lekcyjne

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1138, 1141, 1144, 1146, 1157, 1177, 1180, 1195, 1241, 1227
- postacie: Mieszko III Starego, Władysława II Wygnarńca, Bolesława IV Kędzierzawego, Kazimierza II Sprawiedliwego, Henryka I Sandomierskiego, Henryka Brodatego, Henryka Pobożnego, Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego, Władysława Odonica, Czyngis-chana (Temudżyna), Batu-chana
- postanowienia ustawy sukcesyjnej Bolesława Krzywoustego
- postanowienia układu w Krzyszkowie
- decyzje zjazdu w Łęczycy

ROZUMIE

- pojęcia: zasada senioratu, zasada pryncypatu, ustawa sukcesyjna, princeps, dzielnica senioralna, orda, Złota Orda, haracz, jasyr, chanat
- znaczenie bitwy pod Legnicą

POTRAFI

- wymienić przyczyny rozbicia dzielnicowego
- podać początek rozbicia dzielnicowego Polski
- wskazać na mapie ziemie, jakie otrzymali synowie Bolesława Krzywoustego
- ocenić ustawę sukcesyjną
- omówić skutki zjazdu w Łęczycy
- omówić walki o władzę w Polsce w XII–XIII w.
- omówić politykę wewnętrzną Henryka Brodatego
- przedstawić rozwój imperium mongolskiego
- omówić sposób postępowania Mongołów wobec podbitej ludności
- wskazać na mapie ziemie podbite przez Mongołów w Azji i Europie

Materiał realizowany na pierwszej godzinie lekcyjnej

I. WPROWADZENIE

Podajemy temat i główny cel lekcji.

II. ROZWINIĘCIE

Wyjaśniamy uczniom, że w XII w. w Polsce zaczęła się rodzić tradycja podziału kraju między synów.

Pytamy:

- Jak się zakończył spór Bolesława Krzywoustego ze Zbigniewem?
- Czy bracia nie mogliby rządzić wspólnie?
- Jak się skończył podział państwa Karola Wielkiego między jego trzech wnuków?

Prosimy uczniów, aby przeczytali podrozdział *Przyczyny wydania ustawy sukcesyjnej* (s. 318), a następnie odpowiedzieli na pytania:

- Kiedy zmarł Bolesław Krzywousty?
- Ilu miał synów?
- Jakie były przyczyny wydania ustawy sukcesyjnej?
- Kto miał przed śmiercią Bolesława Krzywoustego zatwierdzić ustawę sukcesyjną? Jaka była tego przyczyna?

Informujemy, że po śmierci Bolesława Krzywoustego weszła w życie ustawa sukcesyjna, która określiła kolejność dziedziczenia tronu oraz podział ziem między jego synów.

Rozdajemy uczniom karty pracy *Rozbicie dzielnicowe*. ▶ Prosimy ich, aby na podstawie podrozdziału *Ustawa sukcesyjna Bolesława Krzywoustego* (s. 318–319) wykonali zadania 1–3. Po skończeniu pracy jej efekty omawiamy na forum klasy. Prosimy uczniów, aby te karty pracy przynieśli na następne zajęcia.

Zadajemy pytania:

- Co należy rozumieć pod pojęciem zasady senioratu i zasady pryncypatu?
- Jakie problemy mogła zapoczątkować ustawa sukcesyjna w Polsce?
- Jakie szanse na rozwój Polski mogła zapewnić ta ustawa?
- Jak – w świetle najnowszych badań – miało przebiegać przekazywanie władzy w dzielnicach po śmierci kolejnych synów Bolesława Krzywoustego?

Rozdajemy uczniom karty pracy *Rozbicie dzielnicowe i obalenie zasady senioratu*. ▶
Prosimy ich, aby na podstawie podrozdziału *Nieskuteczność zasady senioratu* (s. 320) wykonali zadania 1 i 2.

Po omówieniu zadań pytamy:

- › Dlaczego doszło do wojen domowych?
- › Czy można było uniknąć tych walk?

Uczniowie czytają dwa teksty źródłowe (m3 i m4, s. 320–321) i odpowiadają na pytania:

- › Kto zawarł układ w Krzyszkowie?
- › Jakie były postanowienia układu w Krzyszkowie?
- › Jakie było znaczenie zjazdu w Łęczycy?

Informujemy, że po śmierci Kazimierza Sprawiedliwego ponownie rozgorzały walki o tron senioralny. Władzę przejął Leszek Biały – syn Kazimierza Sprawiedliwego. Nie zgadzał się z tym Mieszko III Stary. W 1195 r. nad rzeką Mozgawą doszło do bitwy, którą wygrał Leszek Biały. Po śmierci Mieszka Starego chciał się łączyć z pozostałymi Piastami, dlatego w 1227 r. zorganizował zjazd w Gąsawie.

Prosimy uczniów, aby przeczytali podrozdział *Walka o tron pryncypacki* (s. 322) oraz podpisy do obu ilustracji (s. 322), a następnie odpowiedzieli na pytania:

- › Kto uczestniczył w zjeździe w Gąsawie?
- › Jak zakończył się ten zjazd?
- › Dlaczego Leszek Biały został zamordowany?
- › Kto stał za tym zamachem?
- › Jakie były konsekwencje mordu w Gąsawie?

III. PODSUMOWANIE

Dzielimy klasę na cztery grupy i rozdajemy uczniom schematy drzewa decyzyjnego. ▶
Prosimy o jego uzupełnienie. Efekty pracy omawiamy wspólnie po skończeniu zadania.

METODY KONTROLI

Uczniowie rozwiązują test na stronie quizizz.com. ▶

PRACA DOMOWA

Wyjaśnij, dlaczego doszło do złamania zasad pryncypatu i senioratu. Jakie czynniki miały na to wpływ? Czy można było tego uniknąć?

Materiał realizowany na drugiej godzinie lekcyjnej

I. WPROWADZENIE

Podajemy uczniom temat (*Państwo Henryków śląskich i najazdy mongolskie na Polskę*).

II. ROZWINIĘCIE

Prosimy uczniów o przypomnienie skutków zjazdu w Gąsawie. Wyjaśniamy, że choć upadła zasada pryncypatu, to niektórzy władcy piastowscy próbowali zjednoczyć ziemie polskie. Takie plany próbował zrealizować Henryk Brodaty, który najpierw rządził Śląskiem, a z czasem opanował większe terytorium.

Prosimy uczniów, aby przeczytali podrozdział *Państwo Henryków śląskich* (s. 323), a następnie odpowiedzieli na pytania:

- › Jakie ziemie opanował Henryk Brodaty?
- › W jaki sposób Henryk Brodaty umocnił swoją władzę?
- › Dlaczego Henryk Brodaty dbał o dobre stosunki z możnymi?

Wyjaśniamy uczniom, że w XIII w. na ziemie polskie dotarli Mongołowie. Prosimy ich, aby przeczytali podrozdział *Mongołowie* (s. 323) i odpowiedzieli na pytania:

- › Kto i kiedy zjednoczył plemiona mongolskie?
- › Jakim obszarem rządził Czyngis-chan?
- › Co było podstawą sukcesu militarnego Mongołów?
- › Jak Mongołowie postępowali wobec podbitej ludności?
- › Czym były haracz i jasyr?
- › Co stało się z imperium mongolskim po śmierci Czyngis-chana?
- › Czym była Złota Orda i kto stał na jej czele?
- › Jakie tereny w Europie spustoszyły oddziały Batu-chana?
- › Co stało się ze Złotą Ordą w połowie XIV w.?

Informujemy uczniów, że po śmierci Henryka Brodatego władzę na Śląsku przejął jego syn Henryk Pobożny, który musiał stawić czoła najazdom mongolskim.

Odtwarzamy film *Historia na szybko. Henryk II Pobożny* (minuty od 4:14 do 10:33).
Po jego obejrzeniu uczniowie wykonują zadanie 4 w kartach pracy *Rozbicie dzielnicowe*. Omawiamy je na forum klasy.

Prosimy uczniów, aby przeczytali tekst źródłowy (**m5**, s. 324) oraz obejrzeni miniaturę przedstawiającą bitwę pod Legnicą (**m6**, s. 324), a następnie wykonali polecenia 1–3 (s. 324).

III. PODSUMOWANIE

Zadajemy uczniom pytania:

- › Czy gdyby Polska nie była rozbita na dzielnice, miałaby szansę pokonania Mongołów?
- › Jak oceniacie rządy Henryka Brodatego?

METODY KONTROLI

Uczniowie w kartach pracy wykonują zadanie 5 oraz rozwiązują test na stronie internetowej quizizz.com.

PRACA DOMOWA

Jak wyglądałaby sytuacja Polski, gdyby Bolesław Krzywousty nie podzielił swojego państwa między synów, a pełnię władzy przekazał najstarszemu z nich? Uzasadnij odpowiedź.